

ნავთის საქმის მომავალი კავკასიაში

ტფილისი, 14 ოქტომბერი, 1889 წელი.

კარგი ხანია ხმა იყო დავარდნილი, თუმცა კანტიკუნტად-კი აქა-იქ, ვითომც ბაქოში ნავთი თავდება და ნავთის წყაროებს დასასრული უჩანსო. ეს ხმა ზოგჯერ აქაურ ჟურნალ-გაზეთებშიაც შემოპარულა, ზოგიერთი მალე დამჯდარი კაცი ამის გამო დამფრთხალა და გამოსცლია ნავთის საქმეს, რომელიც თავის-თავად დიდად სახეირო და გამოსარჩენია ფულის პატრონისათვის. ამ ზაფხულს ამ ხმამ ხელახლად აიდგა ფეხი და მთელს ევროპას მოედო. ინგლისურმა გაზეთებმა „Standart“-მა და „Morning Post“-მა თიბითვე და მარიამობისთვეში მოჰფინეს მთელს ინგლისსა და ევროპას ის ხმა, ვითომც ბაქოში ნავთს ბოლო მალე მოეღება, რადგანაც ნავთის წყაროები შრებაო.

რასაკვირველია, ესეთი ამბავი ხალისს წაართმევს და დააფრთხოვს ერთის მხრით სოვდაგრებს, რომელთაც სასარგებლო საქმე ბაქოს ნავთის ალებ-მიცემობისა ახალისებდა, და მეორეს მხრით ფულის პატრონებს, რომელთაც, ნავთის ამოღება და გამოხდა ადგილზედვე იმედს აძლევდა მოგებისას. იმისთანა საქმეში, როგორც ნავთის ალებ-მიცემობაა, ნავთის ამოღება და გამოხდაა, დიდი ფული უნდა და, თუ არ დიდის ხნით და ხანგრძლივად შერჩენა საქმისა, ხელს არ მისცემს არც ნავთის ალებ-მიცემს, არც ნავთის მომქმედს, ფული დააბანდოს და გააბას მოკლე ხნობით, რადგანაც მოკლე ხანში ვერც სარგებელს დახარჯულის ფულისას ააყენებს და ვერც თავნს დაუბრუნებს. უამისოდ-კი ვერც ერთი ჭკუადამჯდარი ვაჭრობა და ანგარიშამყოლი მრეწველობა ვერ შეჰბედავს ვერა საქმეს, ნამეტნავად ნავთისას, რომელიც ყოველ შემთხვევაში დიდს წინასწარ ხარჯსა თხოულობს და დიდის ფულის დაბანდებას.

იგი შიში, რომელსაც უეჭველია გამოიწვევს სოვდაგართა და ფულის პატრონთა შორის ზემოხსენებულ გაზეთებისაგან დაყრილი ხმა, შეაფერხებს და შეაყენებს განდიდებასა და გაძლიერებას ნავთის საქმისას ბაქოში და, რა თქმა უნდა, შემძლებელია დიდი ზარალიც მოუტანოს როგორც ცალკე მრეწველთა და მომქმედთა, ისეც მთელ იმ დიდს ალებ-მიცემობას, რომელიც დღეს ფეხადგმულია და რომელიც სამერმისოდ უფრო დიდს იმედს იძლევა. ეს ამბავი შეუტყვია რუსის გამოჩენილს ქიმიკოსს მენდელეევს და გამოსარჩლება ბაქოს ნავთსა საკმაოდ სარწმუნო საბუთებით, მას მიუწერია წერილი ლუდვიგ მონდისათვის, რომელიც პრეზიდენტია საქიმო და სატექნიკო საზოგადოებისა ინგლისში. იგი სწერს, რომ „მე ჩემის მხრით სასარგებლოდა ვრაცხ თქვენს შუამდგომლობას მოვმართო იმისათვის, რომ ინგლისის მრეწველთა შორის გავრცელდეს მართალი ამბავი შესახებ კავკასიის ნავთისაო!“.

ბ-ნი მენდელეევი ბაქოს ნავთის წყაროების დაშრობის ხმას აბრალებს ჯერ უცოდინარობას და მერე რაღაც ხვანჯებს, კერძო სარგებლობისაგან გამოწვეულს და ამავე სარგებლობისაკენ მიმართულს. იგი უეჭველის ციფრებით ამტკიცებს რომ ბაქოში ნავთის ამოღება და გამოხდა

არამც თუ ჰკლებულობს, არამედ ჰმატულობს კიდევ. მისის სიტყვით, 1876 წ. ამოღებულია ნავთი სულ 727.000 ფუთი. ამ რიცხვს ყოველ წელიწადს უმატნია, ასე რომ 1881 წ. ასულა 2.286.000 ფუთამდე და 1885 წელს-კი 6.250.000 ფუთამდე მისულა. ამ სახით, ცხრა წლის განმავლობაში თითქმის ერთი ათად უმატნია ამოღებულ ნავთის რაოდენობასაო. რასაკვირველია, ეს ამბავი სრულებითაც არ მოასწავებს ნავთის წყაროების დაშრობასაო. პირიქით, ბაქოში ნავთი ჯერ კიდევ იმდენად ბევრიაო, რომ ნავთის მოქმედნი არც-კი ჰკადრულობენ იმისთანა ჭას ნავთისას, რომელიც დღეში მარტო ორას ფუთს იძლევა და ამისთანა ჭები უქმად არიანო იმ დრომდე, ვიდრე ფასი ნავთისა არ აიწევს ხოლმეო.

რომ ბაქოში ნავთის წყაროებს სრულებით არ ემჩნევა ნიშნები დაშრობისა, უფრო ორი გარემოება ამტკიცებს: ერთი ისა, რომ 1886 წ. და შემდეგაც იმისთანა შადრევნებმა ნავთისამ ამოხეთქა, როცა თხრა დაუწყეს ახალ ადგილებს, რომ იმის მსგავსი დღეს-აქამომდე არა ყოფილა არც ამერიკაში და არც თითონ ბაქოშიო; მეორე ისა, რომ 1885 წლიდან 1888 წლამდე ამოღებულმა ნავთმა წელიწადში 116 მილიონ ფუთიდან 180 მილიონ ფუთამდე მიაღწიაო, წელს-კი პირველ იანვრიდან მარტო პირველ აგვისტომდე 125 მილიონი ფუთი ამოღებულა, და რამდენიმე დიდრონი შადრევანი მოქმედობდაო ისე ძლიერად, რომ, მაგალითებრ, ბ-ნ კომჩეევმა ვერც კი მოახერხა მოგროვება და რომანინის ტბაში მიუშვაო.

ყოველ აქედამა სჩანს, რომ ბაქოს ნავთი ჯერ კლებაში არ არის შესული. საცა ნავთის წყაროები ჰშრება, იქ ნავთის წარმოება ჰკლებულობს. ამის მაგალითად ბ-ნს მენდელეევს მოჰყავს პენსილვანია (ამერიკაშია), საცა 1882 წელს თითქმის განახევრდა. ბ-ნი მენდელეევი ამბობს, რომ ბაქოში ჯერ კიდევ იმდენია ნავთი რომ რკინისა და კასპიის ზღვის გზა გატანას ვერ ასდის. ბევრი-ბევრი კასპიის ზღვით ვოლგაზე და რკინისგზით გატანილ იქმნას 50 მილიონი ფუთი კეროსინი წელიწადშიო, მაშინ, როდესაც ბაქოს შეუძლიან წელიწადში ას ოთხმოცი მილიონი ფუთი ჰგზავნოს რუსეთში და საზღვარგარეთაო. ბ-ნი მენდელეევი ჰფიქრობს, რომ კასპიის ზღვის გემებსა და ბაქო-ბათუმის რკინისგზაზედ არ უნდა შეჩერდეს საქმე. საჭიროაო ნავთის საზიდი მიღები დაეწყოს შავ ზღვამდე და იმითი იზიდოს ნავთიო. დღეს სხვადასხვა ინტრიგები უშლიან ამ მილის საქმესაო და დღეს იქნება, თუ ხვალ, ეგ საქმე უსათუოდ უნდა შესრულებულ იქმნასო.

ამ იმედზედ დამყარებული ბ-ნი მენდელეევი ამბობს, რომ როცა ეგ მილი დაეწყობა და ამ მხრით იეფი და მალი გზა გაეხსნება ნავთსაო, მაშინ თუნდაც ბაქოს ნავთი სრულად დაჰშრეს, კავკასია მაინც იმოდენა ნავთს მოგვცემსო, რომ საქვეყნო ბაზარში პატივსადები ადგილი დაიჭიროსო. იმ გზაზედ, საცა მილი უნდა გავიდეს ბაქოდამ შავ ზღვამდე, მრავალი ნავთი არისო, არამც თუ ბაქოს ახლომახლო, არამედ შიგნითაც, მაგალითებრ დედოფლის წყაროზედ, ტფილისის ახლო, ქუთაისთან, გურიასა და სხვაგანაც. ეს ადგილები მიღებით შეუერთდება შავს ზღვასა და კასპიისასა და მაშასადამე ნავთის საქმე ადებ-მიცემობისათვის იმავე მდგომარეობაში ჩავარდება, როგორც ჩრდილო-ამერიკის ნავთის ადგილები არიან ფილადელფიის, ნიუორკის და ბუფფალოს წინაშეო: ქარხნები ზღვების პირად იქნება და ნავთის ამოღება-კი რამდენსამე ასს ვერსტზედ შორსაო. ერთს ადგილს მაინც რომ გამოჩნდეს

კავკასიაში ნავთი, მაინც ბევრით წინ წაუვა ეს ნავთი ამერიკის ნავთს, ჯერ იმიტომ, რომ ზღვამდე მიტანა იფი იქნება და მაინცდამაინც ზღვის პირას მიტანილი ამერიკის ნავთზე ძვირად არ დაჯდებაო. არსად კავკასიაში, იქაც-კი, საცა ხელით ამოსაღებია ნავთი ჭებიდამ, კავკასიის ნავთი ფუთი 18 კაპ. არა ჯდება, როგორც ამერიკაშიო, კავკასიის ნავთი ყოველთვის ერთი-ორად, ერთი-სამად ამერიკის ნავთზედ ნაკლებ ეღირებაო.

ამისთანა მერმისს უქადის ბ-ნი მენდელეევი კავკასიის ნავთს, რომელსაც იგი ღირსებითაც მაღლა აყენებს ამერიკის ნავთზე, იმიტომ რომ ჩვენებური ნავთი თურმე „ახალია“ და ამერიკული „ძველიო“. ამ სახით გამოდის, რომ ტყუილი და უსაბუთო შიშია, ვითომც ბაქოში ნავთს აღსასრულის დღე დასდგომია, და თუნდ ესეც მოჰხდეს, ჩვენს ქვეყანაში ნავთი მაინც არ შესწყდება და ეხლა თითქმის უქმად მყოფი ადგილები ნავთისა დედოფლის წყაროზე, ნავთლუხსა, ქუთაისს ახლო, გურიასა და სხვაგან ბევრგან, გზას გაიხსნის საქვეყნო აღებ-მიცემობისა და ბაზრისათვის.